

O'QITUVCHINING MA'NAViy DUNYOSI VA UMUMINSONiy
QADRIYATLARGA NISBATAN MUNOSABATI

Xushvaqtova Nilufar Xasan qizi

Turon Universiteti 1- kurs magistranti

Quramboyev Islomjon Nuraddin o'g'li

O'zbekiston Milliy universiteti 1-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola bugungi kunning dolzarb mavzularidan bo'lib, Mazkur maqolada bugungi globallashuv jarayoniga xos bo'lajak o'qituvchilarni sharq mutafakkirlari qarashlaridan foydalangan holda ma'naviy madaniyatini rivojlantirishning o'rnini yoritilgan.

Kalit so'zlar: globallashuv, jarayon, barqarorlik, tarbiya jarayoni, milliy qadriyatlar, meros.

KIRISH

Ma'lumki, har qanday millat ravnaqida eng avvalo shu millat vakillari, ayniqsa yoshlarda milliy g'ururni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Milliy g'ururni shakllantirish uchun esa har bir millatning tarixi, ajdodlari bunyod etgan moddiy va ma'naviy qadriyatlar asosiy manbalardan hisoblanadi. Qaysi millatning o'tmishida mana shu manba qanchalik salmoqli bo'lsa, yoshlarda milliy g'ururni shakllantirish tezroq samaraga olib keladi. Bunday manbalar mamlakatimizda nafaqat Sharq, balki, jahon sivilizatsiyasi uchun muhim ekanligi ayni haqiqatdir.

Milliy qadriyatlarni qayta tiklash va ularni boyitish yo'lida amalga oshirilgan harakat natijasi sifatida boy milliy meros namunalarini chuqur o'rganish imkoniyati yuzaga keldi. Bu imkoniyat o'z navbatida o'zbek xalqi tarixida o'ziga xos o'rin tutgan shaxslar faoliyatini o'rganishga sharoit yaratdi. Natijada xalqimiz o'z taqdirining chinakam egasi, o'z tarixining ijodkori, o'ziga xos milliy qadriyatlar va madaniyat sohibiga aylandi. Ushbu muammo yechimini hal etishda jamiyatni rivojlantirishning harakatlantiruvchi kuchi bo'lish talabalarida milliy an'ana va qadriyatlarga suyanish va undan rejalashtirilgan maqsadlarda samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada Maxmud Qoshg'ariyning "Devonu lug'otit-turk", Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig", Kaykovusning "Qobusnoma", Ahmad Yassaviyning "Hikmatlar" kabi asarlari yoshlarimizning ma'naviy jihatdan tarbiyalanishlarida muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, bu borada «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da «Xalqning boy intellektual merosi va umumbashariy qadriyatlar asosida, zamonaviy madaniyat, iqtisodiyot, fan, texnika va texnologiyalarning yutuqlari asosida kadrlar tayyorlashning mukammal tizimini shakllantirish O'zbekiston taraqqiyotining

muhim sharti» ekanligi asoslangan [2.3].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Umuminsoniy qadriyatlar: «Odamzodning yashashi, umrguzaronligi, farzandlari hayotining ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, madaniy, ma'naviy va axloqiy sohalariga taalluqli bo'lgan umumjamiyat miqyosidagi qadriyatlar butun insoniyat va jamiyatga tegishli bo'lganidan, umuminsoniy qadriyatlar, deb ataladi» [3.476]. Yoshlarni bunyodkor va buzg'unchi g'oyalar, mafkuraviy tahdidlar, shuningdek, milliy istiqlol g'oyasining mohiyati, ularning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati to'g'risidagi ma'lumotlar bilan tanishtirishbugunning dolzarb muammolaridan biridir. Insonparvarlik fazilatlarini Qur'oni Karim, Hadisi shariflarida, Al-Zamaxshariyning "Nozik ibora", Maxmud Qoshg'ariyning "Devonu lug'otit-turk", Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig", Kaykovusning "Qobusnoma", Ahmad Yassaviyning "Hikmatlar", Pahlavon Mahmudning ruboiylarida, Ahmad Yugnakiyning "Hibbatul-haqoyiq", Sa'diy Sheroziyning "Guliston", "Bo'ston", Abdurahmon Jomiyning "Bahoriston", Alisher Navoiyning "Mahbub ul-qulub", Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" va boshqa ko'plab asarlarda tahlil qilinadi. Darhaqiqat, xalqimiz o'z taraqqiyoti davomida erishgan va yaratgan madaniy boyliklardan, axloqiy qarashlar va qoidalardan unumli foydalanmasdan milliy kadriyatlarni anglaydigan yurtsevar va xalqparvar yoshlarni, yuksak ma'naviy madaniyat egasi bo'lgan yoshlarni kamolotga yetkazish mumkin emas. Chunki ajdodlarimiz qoldirgan merosda barcha davrlar uchun kerak bo'ladigan ajoyib, ilg'or fikrlar borki, bu fikrlar bugungi taraqqiyotimiz uchun ham katta ahamiyatga ega. Yuqorida sanab o'tgan mutafakkirlarimiz hayotning ma'nosi, jamiyatda insonning tutgan o'rni, uning ta'lim-tarbiyasi haqidagi qimmatli va dono fikrlari bilan xalqimizning ma'naviy dunyosini yanada boyitganlar. Shuning uchun ham o'tmish madaniy merosining jamiyat ma'naviy hayotidagi ahamiyatini o'rganish va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan ish hisoblanadi. Bularning isboti sifatida quyidagi hikmatlar va mutafakkirlarning ayrimlarining fikrlaridan namunalar keltiramiz: Aziziddin Nasafiy (XIII asr). o'z asarlarida «Ey farzand, hech bir mukofot talab qilmay, minnatdorchiliklar kutmay, aksincha o'zingni burchli deb bilib, yaxshilik yaratib, hamma vaqt, hamma uchun ezgulik ijod qilganingdagina sen Ollohi taolaning xulqi bilan bezanajaksan!» [4.46]. Abu Nasr Farobiy (873-950). «-Baxtga erishishning birdan-bir yo'li barcha ezgu ishlarni xayrli niyatlar bilan bajarish, fazilatli amallarga tayanish va razolatdan voz kechishdadir;

- ma'rifat – baxt va kamolat sari qo'yilgan birinchi qadamdir;

- ruhni tarbiyalash va poklash izchil davom etsagina, yaxshi natijalarga erishish mumkin;

- tabib badanni davolashga kirishganidek, rahbar ham aholi orasidagi axloqiy bemorlarni davolashga kirishishi kerak» [5.83].

Demak, buyuk bobolarmizning o'lmas merosi bugungi yoshlarning

ma'naviy tarbiyasida va ayniqsa ularning milliy dunyoqarashi kengayishida bitmas-tuganmas xazinadir. Ularni ibrat-namuna qilib ko'rsatish orqali yoshlar ongida quyidagi insonparvarlik fazilatlari yanada yuksaladi:- mardlik;- botirlik;- pahlavonlik;- mehnatsevarlik;- kattalarga hurmat va kichiklarga izzatda bo'lishlik;-do'stlik va muhabbat tuyg'ulariga sadoqatli bo'lishlik va shu kabilar. Demak, inson kamoloti va uning yuksalishida yoshlarimiz ma'naviy tarbiyasi va ilmiy dunyoqarashi kengligi, ibrat-namuna muhim rol o'ynar ekan. Shu sababli ham bugungi yoshlarimiz dunyoqarashini shakllantirish va yuksaltirishda ular ongiga millat, Ona tuproq, Ona Vatan, xalq va uning tarixiy ildizlari asosidagi boy milliy-ma'naviy merosimiz haqidagi ma'lumotlarni ta'lim-tarbiyaning barcha jabhalarida singdirib borishimiz lozim. Bu esa milliy tarbiyamizning tarixiy asoslarini belgilashni va ulardan bugungi ta'lim-tarbiya jarayonimizda moslarini tanlab, ibrat-namuna qilib ko'rsatish ijobiy pedagogik samaralarni beradi.

An'analarimizni tiklash, ajdodlarimizdan bizgacha yetib kelgan ma'naviy-marifiy, madaniy meroslarni avlodlarimizga bekami ko'st yetkazib berish kabi muhim vazifalar o'z ahamiyati jihatidan dolzarb bo'lib qoldi. Ayniqsa, insoniyat taraqqiyoti, ilm-fani va shaxs barkamolligiga muhim hissa qo'shgan buyuk daholar, allomalarning ilmiy, ijodiy va badiiy merosini o'rganishga alohida ehtiyoj yuzaga keldi. Bu ham otabobolarimiz sog'lom turmush kechirishni asrlar davomida uqtirib kelganligidan va yosh avlodga har tomonlama mukammal ta'lim-tarbiya berish, kamolot sari yetaklash doimo dolzarb bo'lganligidan dalolat beradi. Buyuk bobolarmizning o'lmas merosi bugungi yoshlarning ma'naviy tarbiyasida va ayniqsa ularning milliy dunyoqarashi kengayishida bitmas-tuganmas xazinadir. Asosan ezgulik va to'g'rilikning talqin qilinishi, ularni qiziqib mutoala qiladigan yoshlarimizga faqat ijobiy ta'sir ko'rsatishi tabiiydir. Yoshlar ongiga shaxs ijodiy kamoloti bosqichlarini ilmiy, ma'naviy qadriyat sifatida singdirish ularni ijodiy kamolot sari intilishiga turtki bo'ladi va natijada ular ijtimoiy faol shaxs bo'lishga intiladi, olimlikni va komillikni havas qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Jadal rivojlanayotgan iqtisodiyot uchun zamonaviy kadr kerak" 25.08.2019 y. Videlselektor materiallari.
2. «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» // Oliy ta'lim (me'yoriy huquqiy va uslubiy hujjatlar to'plami). – Toshkent: 2004. – 12 b. 3. Falsafa: qomusiy lug'at. – Toshkent: Sharq, 2004. – 476 b.
4. Yoqubov A. Sihat-salomatlik yili: mazmun va mohiyat. – Toshkent: 2005. – 23 b.
5. Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993. – 224 b.
6. Temur tuzuklari. – Toshkent: G'. G'ulom nomidagi adabiyot va san'at

nashriyoti, 1996. – 172 b.

7. Kamolova, S. (2021). ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МИРОВОЗЗРЕНИЯ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 1.

8. Kamolova, S. (2021). THE ROLE OF UNIVERSAL AND SCIENTIFIC VALUES IN THE SPIRITUAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, (2).

9. Kamolova, S. (2022). ЎҚИТУВЧИ ПЕДАГОГИК ҚОБИЛИЯТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(5).